ABBÂSİYYE

العبّاسيّة

Medyeniyye tarikatının Ebü'l-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Endelüsî'ye (ö. 633/1236) nisbet edilen bir kolu.

bk. **MEDYENİYYE**

Ebû Medyen Şuayb b. Hüseyin'e (ö. 594/1198) nisbet edilen bir tarikat.

and History", *JSS*, XXIX (1984), s. 53-64; Sh. Abramsky, "Midian, Midianites", *EJd.*, XI, 1505-1507; Fr. Buhl, "Medyen Şuayb", *İA*, VII, 473-474; a.mlf. – [C. E. Bosworth], "Madyan Shu'ayb", *EI²* (Fr.), V, 1145-1146; Sargon Erdem, "Amâlika", *DİA*, II, 557.

 ÖMER FARUK HARMAN

MEDYENİYYE
(المدينيّة)

Ebû Medyen Şuayb b. Hüseyin'e (ö. 594/1198) nisbet edilen bir tarikat.

Şuaybiyye olarak da anılan Medyeniyye, Kuzey Afrika'da ortaya çıkan ilk tarikat olup başta Şâzeliyye olmak üzere bu coğrafyada görülen diğer tarikatlar üzerinde etkili olmuştur. Ebû Medyen'in hacca gittiği bir yıl Arafat'ta Abdülkādir-i Geylânî ile görüşüp ondan hırka giymiş olması dolayısıyla (Şattanûfî, s. 106-107) Medyeniyye'yi Kādiriyye'nin bir kolu sayanlar varsa da bu doğru değildir.

Ebû Medyen'in tarikat silsilesi Ebû Saîd el-Endelüsî, Ebû Ya'zâ el-Mağribî, Ebü'l-Fazl Muhammed el-Bağdâdî, Ahmed el-Gazzâlî, Ebû Bekir en-Nessâc, Ebü'l-Kāsım el-Gürgânî, Ebû Osman el-Mağribî, Ebû Ali er-Rûzbârî, Cüneyd-i Bağdâdî, Serî es-Sakatî, Ma'rûf-i Kerhî, Dâvûd et-Tâî, Habîb el-Acemî, Hasan-ı Basrî yoluyla Hz. Ali'ye ulaşır. Rinn bu silsileden başka üç farklı silsile daha zikreder (*Marabout et Khouan*, s. 217).

Ebû Medyen'in halifeleri Abdürrâzık el-Cezûlî, Abdürrahîm el-Kınâî, Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî ve Ebü'l-Haccâc Yûsuf b. Abdürrahîm el-Uksurî vasıtasıyla Kuzey Afrika'ya yayılan Medyeniyye'nin esasları ve tarihî gelişimi konusunda yeterli bilgi bulunmamaktadır. Ancak Ebû Medyen'in tasavvuf anlayışı hakkında kendisinden feyiz alan Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin eserleri ve özellikle *el-Fütûḥâtü'l-Mekkiyye* bu konuda ilk ve en önemli kaynaktır. *el-Fütûḥâtü'l-Mekkiyye*'de kendisinden en çok söz edilen şeyh Ebû Medyen'dir. İbnü'l-Arabî, "Günahkârlar nasıl hiç çekinmeden açıkça günah işliyorlarsa siz de öylece açıkça ibadet ediniz. Allah'ın size ihsan ettiği her türlü nimeti üzerinizde açıkça gösteriniz" diyen (Münâvî, I, 667) Ebû Medyen'i "ricâl-i zâhir"den sayar. Cehrî zikrin esas olduğu Medyeniyye'de yemekten sonra iki rek'at nâfile namaz kılmak tarikatın âdâbındandır. Halvette, "Lâ ilâhe illallâhü vahdehû lâ şerîke leh lehü'l-mülkü ve lehü'l-hamdü ve hüve alâ külli şey'in kadîr" cümlesi vird olarak okunur (Muhammed es-Senûsî, s. 61).

Medyeniyye tarikatı **Abbâsiyye** (kurucusu Ebü'l-Abbas Ahmed b. Muhammed el-Endelüsî, ö. 633/1236), **Amûdiyye** (kurucusu Ebû Îsâ Saîd b. Îsâ el-Amûdî), **Ayderûsiyye** (kurucusu Ebû Bekir b. Abdullah el-Ayderûs, ö. 914/1508), **Dücâniyye** (kurucusu Ahmed ed-Dücânî, ö. 951/1544), **Haccâciyye** (kurucusu Ebü'l-Haccâc Yûsuf el-Uksurî, ö. 642/1244), **Mehdâviyye** (kurucusu Abdülazîz b. Ebû Bekir el-Mehdâvî, ö. 621/1224), **Meşîşiyye** (kurucusu Abdüsselâm b. Meşîş el-Hasenî, ö. 625/1228), **Meymûniyye** (Havâtıriyye, kurucusu Ali b. Meymûn, ö. 917/1511), **Sebtiyye** (kurucusu Ahmed b. Ca'fer es-Sebtî, ö. 601/1205), **Tâziyye** (kurucusu Ebû Sâlim İbrâhim et-Tâzî) adlı kollara ayrılmıştır. Bunların dışında Şâzeliyye, Ekberiyye, Cebertiyye, Yâfiîyye ve Senûsiyye gibi tarikatlar da Medyeniyye'nin kolları arasında zikredilmektedir. Bursalı Mehmed Tâhir, Şeyh Bedreddin Simâvî'nin Medyeniyye'den icâzetli olduğunu söyler (*Osmanlı Müellifleri*, I, 39).

Kuzey Afrika'dan sonra İç ve Orta Afrika ile Ortadoğu'ya kadar yayılan Medyeniyye, zamanla başta Şâzeliyye ve Senûsiyye olmak üzere diğer tarikatlar içerisinde erimiş ve XIX. yüzyıla gelindiğinde mensupları yok denecek kadar azalmıştır (Trimingham, s. 47, 89-90). Hüseyin Vassâf bunun sebebini, başka tarikatlardan da icâzetli olmaları dolayısıyla şeyhlerin Medyeniyye yerine diğer tarikatların adlarıyla anılmasına bağlar (*Sefîne*, I, 233). Medyeniyye tarihe karışmış olmakla birlikte pîrin etkisi hâlâ devam etmektedir. Pîr bugün dahi Tilimsân ve çevresinin mânevî sahibi ve koruyucusu olarak kabul edilmekte, bütün Kuzey Afrika'da büyük saygı görmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Şattanûfî, *Behcetü'l-esrâr*, Kahire 1304, s. 106-107; Münâvî, *el-Kevâkibü'd-dürriyye*, Kahire, ts. (el-Mektebetü'l-Ezheriyye), I, 665-670; Bandırmalızâde, *Mir'âtü't-turuk*, İstanbul 1306, s. 10-11; Zebîdî, *'İkd*, s. 100-101; Muhammed es-Senûsî, *Selsebîlü'l-mu'în*, Kahire 1353, s. 61-63; Harîrîzâde, *Tibyân*, II, vr. 209ᵇ; III, vr. 118ᵃ-121ᵇ; A. Le Chatelier, *Les confréries musulmanes du Hedjaz*, Paris 1887, s. 77-78; Hüseyin Vassâf, *Sefîne*, I, 231-233; L. Rinn, *Marabout et Khouan*, Alger 1884, s. 31, 217, 529-532; *Osmanlı Müellifleri*, I, 39; J. S. Trimingham, *The Sufi Orders*, Oxford 1971, s. 46-47, 88-90, 278-279; Âmir en-Neccâr, *et-Ṭuruḳu'ṣ-ṣûfiyye fî Mıṣr*, Kahire, ts., s. 82-85, 172-173; Dilaver Gürer, *Abdülkâdir Geylânî: Hayatı, Eserleri, Görüşleri*, İstanbul 1999, s. 349-350; Tahsin Yazıcı, "Ebû Medyen", *DİA*, X, 186-187.

 DİLAVER GÜRER

MEDYUM

Ölmüş kimselerin ruhlarından mesajlar aldığı veya yaşayanlarla ölülerin ruhları arasında haberleşme sağladığı söylenen kişi

(bk. RUH ÇAĞIRMA).

MEFÂSİD

(bk. MEFSEDET).

MEFÂTÎHU'L-GAYB
(مفاتيح الغيب)

Fahreddin er-Râzî'nin (ö. 606/1210) Kur'ân-ı Kerîm tefsiri.

Bazı sûrelerin sonunda yer alan tarihlerden ve en son Feth sûresinde zikredilen 603 (1206-07) yılından anlaşılacağı üzere müellifin hayatının son yıllarında kaleme alınan eser ilim çevrelerinde daha çok *et-Tefsîrü'l-kebîr* ve *Tefsîrü'r-Râzî* adlarıyla şöhret yapmıştır. Fahreddin er-Râzî'nin *Mefâtîḥu'l-ġayb*'ı tamamlayamadığını, eksik kalan bölümünün talebeleri tarafından yazıldığını ileri sürenler olmuşsa da Râzî üzerine çalışma yapan İbn Âşûr, Muhsin Abdülhamîd, Muhammed Sâlih ez-Zerkān gibi âlimler eserin tamamının Râzî'ye ait olduğu görüşündedir (Muhsin Abdülhamîd, s. 54).

Fahreddin er-Râzî, *Mefâtîḥu'l-ġayb*'ı yazmaktaki maksadının akıl prensipleri ve istidlâl yolları ışığında Kur'an'a yöneltilen hücumları önlemek, İslâm inancıyla ilgili istidlâlleri güçlendirmek ve bu konuda ileri sürülen karşı fikirleri reddetmek olduğunu belirtmektedir (*Mefâtîḥu'l-ġayb*, XIII, 46-56). Müellif eserinde rivayet ve dirâyet metotlarını birlikte kullanmış, çok miktarda aklî istidlâlde bulunarak naklî bilgileri aklî delillerle desteklemeye çalışmış, bunları yer yer felsefî tartışmalara dayandırarak incelemiştir.

Mushaf tertibinin esas alındığı eserde Fâtiha sûresi müstakil bir cilt olacak şekilde ele alınmış, müfessir metodunu bu ciltte ortaya koymuştur. Eserde her sûrenin tefsiri başlı başına bir kitap niteliğinde olup kitaplar bablara, bablar meselelere bölünmüştür. Meseleler de yer yer mukaddime, hüccet, latîfe, hüküm ve vecih şeklinde alt başlıklara ayrılarak işlenmiştir. Fahreddin er-Râzî âyetlerin tefsirine bazan sebeb-i nüzûlle, bazan filolojik açıklamalarla, bazan farklı kıraatleri